

سخن نخست

غلامرضا عزیزی

ضرورت حفظ اسناد و مدارک به عنوان سوابق اداری و دانش تولیدشده در بدنه حاکمیت از دیرباز (برای مثال بر اساس شواهد باستان‌شناختی و گواهی‌های تاریخی از دوران هخامنشیان به صورت نظام‌مند اسناد نگهداری می‌شده است) مورد توجه بوده و همواره این اسناد مورد استفاده نسل‌های بعد قرار گرفته است.

به نظر می‌رسد علی‌رغم تحولات پدیدآمده در قرن بیستم و به کارگیری اسناد و مدارک تولید شده در سامانه‌های اتوماسیون اداری و یا منتقل شده (مثلاً از طریق اسکن) به آن و سرعت تبادل اطلاعات و دسترسی آسان به اسناد و مدارک، متأسفانه هنوز آنچنان که شایسته و بایسته است آسیب‌های بالقوه این سامانه‌های نوین کم‌اهمیت انگاشته شده و در برخی موارد حتی دیده نمی‌شود.

شاید بهترین برهان برای این سخن، عدم حضور سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (به عنوان تنها مسئول امحای قانونی اوراق مؤسسات و سازمان‌های دولتی و وابسته به دولت، و متولی قانونی نگهداری اسناد راکد واجد ارزش نگهداری دائم) در جلسات مربوط دولت الکترونیکی -از آغاز کار- بوده است.

اسنادی که نهایتاً پس از گذشتن زمان قانونی به سازمان یادشده تحویل داده می‌شود، به عنوان حافظه اداری باید به نسل‌های آتی منتقل شود به گونه‌ای که اسناد کم نشوند؛ گم نشوند؛ از بین نروند؛ و از سوی دیگر نحوه تولید، نگهداری و انتقالشان به گونه‌ای نباشد که محققان آینده را در برابر کوهی از اسناد با فراداده‌های ناقص و ابتر و غیر قابل بازیابی علمی قرار دهد.

برای این منظور در اغلب کشورهای توسعه یافته و حتی در برخی کشورهای در حال توسعه آرشیوهای ملی از ابتدای کار دولت الکترونیکی، در سطوح گوناگون مشارکت داشته‌اند تا با تدوین و به‌کارگیری استانداردهای ضروری، ضریب از دست رفتن اطلاعات را به کمترین حد قابل تصور کاهش دهند.

در بررسی‌های انجام گرفته این حقیقت آشکار شده که در سطح کشور، دستورالعمل یکپارچه، فراگیر و منطبق با استانداردهای آرشیوی در مورد به‌کارگیری فراداده‌ها از تولید تا تعیین تکلیف اسناد الکترونیکی وجود ندارد و هر چند شرکت‌های نرم‌افزاری از پروتکل‌هایی که برای نظارت و تعامل سامانه‌های دبیرخانه تدوین شده است استفاده می‌کنند؛ اما هنوز عدم برداشت حفاظت بلندمدت رقمی به منظور تدوین آرشیو ملی رقمی در آن‌ها به‌وضوح دیده می‌شود. از سوی دیگر در برنامه‌های اسکن اسناد که در مقیاس بسیار عظیم در حال انجام است، این عدم تناسب و یکدستی به‌وضوح مشخص است؛ برای مثال شنیده شده بزرگترین پروژه اسکن در کشور که در یکی از قوا انجام شد، فاقد شیوه‌نامه علمی مدون بود.

برای انجام این مهم رعایت استانداردهایی برای مراحل تولید اسناد، گردش مکاتبات و اطلاعات و حفاظت و نگهداری از اسناد و مدارک اداری ضروری است. برای انجام این مهم سازمان اسناد و کتابخانه ملی استانداردهای زیر را تدوین کرده است:

استاندارد فراداده‌های ضروری برای تولید، حفظ و نگهداری و تعیین تکلیف اسناد و سوابق اداری؛

استاندارد ملی اسکن.

با عنایت به موارد فوق و با توجه به اینکه خوشبختانه فراداده‌های ضروری مذکور در بند یک به‌طور کامل تدوین شده است، پیشنهاد می‌شود مقدماتی فراهم شود تا در هیئت محترم دولت الزام رعایت این فراداده‌ها به تصویب برسد. کافی است هیئت محترم دولت همه دستگاه‌های تابعه را در یک بازه زمانی مشخص موظف کند که از نرم‌افزارهای اتوماسیون اداری استفاده کنند که این الزامات فراداده‌ای را رعایت کرده باشند. بالتبع سازمان اسناد و کتابخانه ملی هم می‌تواند مرجع تأییدکننده باشد. این کار نه تنها هیچ هزینه‌ای را به دولت تحمیل نمی‌کند بلکه ارزش افزوده بسیار زیادی را در حفظ و پردازش آتی اطلاعات به بار خواهد آورد.

